

УДК 811.161.2'367.2/3

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАЙМЕННИКОВО-СПІВВІДНОСИХ РЕЧЕНЬ НЕСИМЕТРИЧНОЇ СТРУКТУРИ З КОРЕЛЯТОМ 'ТАК'

Анастасія Онатій

*Національний університет "Києво-Могилянська академія",
кафедра української мови,
вул. Григорія Сковороди, 2, 04070 Київ, Україна
тел.: (044) 425-60-75*

У статті проаналізовано займенниково-співвідносні речення несиметричної структури з корелятом *так*. Виявлено сполучні засоби, що формують блоки, з'ясовано семантико-синтаксичні зв'язки, зафіксовано синкретизм значень, а також підведено підсумки щодо впливу елементів корелятивної пари на структуру і семантику досліджуваних речень.

Ключові слова: займенниково-співвідносні несиметричні речення, корелят, релят, корелятивний блок.

У синтаксичному фонді української мови окрему структурно-семантичну групу утворюють речення, підрядна частина яких "залежить від співвідносного займенникового слова головної частини, наповнюючи його відповідним семантичним змістом" [6, с. 336], напр.: *І ось тепер я не знаю, що робити з цим новим відчуттям: вони дивляться на мене зі старих фотографій так, ніби я їм щось винна* (О. Забужко), *Виходило так, що я дедалі більше роздвоювався* (Ю. Андрухович). Передовсім через утворення особливого типу кореляції (прислівна, опосередкована) та специфічну синтаксичну організацію (корелят потребує заміщення, а не пояснення) ці одиниці потрактовано в мовознавстві неоднозначно: класифікаційно їх розглядають з-поміж складнопідрядних означальних [5], виокремлюють як окремий семантико-структурний тип складнопідрядних речень [4; 3; 6] і навіть визначають як особливий різновид простих речень [22]. Варіативність існує й у термінології: дослідники послуговуються назвами 'займенниково-співвідносне речення' [4; 6; 3; 12], 'займенниково-кореляційне речення' [7], 'речення з призайменниковими підрядними частинами' [2; 13], 'призайменниково-ототожене речення' [18], 'катафоричне речення' [21]. Не є остаточно вирішеним у лінгвістиці також питання про межі одиниць, які визначено як несиметричні (щодо цього принципу класифікації також не існує єдності поглядів [15]) з огляду на відсутність семантичної відповідності між елементами корелятивного блоку. Тому метою пропонованої розвідки став аналіз семантико-синтаксичної організації одного з різновидів несиметричних речень – структур із корелятом *так*, що доповнить теорію українського синтаксису відомостями про досліджуваний тип конструкцій.

ЗСП із корелятом *так* послідовно виокремлюють з-поміж несиметричних речень [6; 11; 20; 21], адже цей займенниковий прислівник поєднується з тими засобами зв'язку, які не реалізують прогнозовану семантику способу дії в підрядній частині (єдиним

симетричним засобом є сполучне слово *як*). Більшість дослідників вважають, що окрім корелята *так*, несиметричні структури можуть містити займенникові слова *такий* та *те* (семантично нівельоване займенникове слово), що утворюють блоки з асемантичними сполучниками *що, щоб* та порівняльними *мов, немов, наче, ніби, нібито, начебто, буцімто* тощо [6, с. 335; 11, с. 711]. Проаналізувавши вибірку речень, ми зафіксували такі корелятивні блоки:

- так – мов, мовби, мовбито, немов, немовби, немовбито, наче, начеб, начебто, неначе, неначебто, ніби, нібито, буцім, буцімто тощо;
- так – якби;
- так – як;
- так само – як;
- так – що / так – що аж / так – що й / так – що навіть;
- так – хоч;
- так – аж;
- так – щоб/щоби;
- так – аби.

З-поміж обстежених речень найбільшу варіативність мають конструкції з порівняльними сполучниками в підрядній частині: *Естер говорила ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, ніби мала намір стати під лезо сокири, проте при цьому дивилася Тимофіїві просто в очі* (М. Матіос), *Засмикався та завив ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, наче його катували розпеченим залізом чи живцем саджали на палю* (М. Кідрук). *Його ніхто не міг назвати сліпим, бо поведився ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, буцімто бачив ліпше за зрячого* (М. Морозенко). Підтримуємо позицію К. Городенської про те, що сполучники *мов, мовби, мовбито, немов, немовби, немовбито, наче, начеб, начебто, неначе, неначебто, ніби, нібито, буцім, буцімто* є “виразниками порівняльних семантико-синтаксичних відношень з відтінком сумніву, непевності, припущення” [10, с. 84], за що їх також називають сполучниками ірреального порівняння [20, с. 7] або сполучниками подібності [8, с. 7]. Аналіз вибірки доводить, що в межах корелятивного блоку із *так* вони є рівнозначними (взаємозамінними) за функцією, проте різняться за стилями й частотністю вживання: *мов, немов, наче, неначе, ніби* є науживанішими й не мають чіткого стилістичного маркування, тоді як *буцім, буцімто* більше властиві для художнього та розмовного стилів. Цю тенденцію на матеріалі інших типів складнопідрядного речення відзначають К. Городенська [8, с. 9] та Ф. Медведєв [14, с. 77].

Варто звернути увагу на те, що між елементами корелятивного блоку в займенниково-співвідносному реченні завжди є розділовий знак: найчастіше це кома. Омонімії до займенникового прислівника *так* частки можуть підсилювати значення підрядної частини з порівняльним сполучником в інших різновидах складнопідрядного речення, які не належать до сфери займенниково-співвідносних. Порівняймо: *Слова були довгі, звивисті, мов змії, й короткі, як ляпас, дзвінкі, ніби фанфари, й тихі, неначе зітхання; мелодійні, так наче виспівані з притаєності душі, і сухі, неприємні, як рипіння офіцерських чобіт* (П. Загребельний), *Острах узяв її тоді, так немов хтось давно вже за нею стежить, весь час стоячи за її спиною й непомітно пантруючи кожного її руху* (В. Підмогильний), *Стало спокійно і легко – так начебто я помер і пішов у нірвану, звільнився від цього безглуздя* (А. Сіренко) та речення з корелятом *Стискаю його ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, наче він уже затріпотів крильцями* (А. Дімаров), *Прибульці вели себе ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, немов українських військових на базі не існувало взагалі* (<https://www.unian.ua/society/>), *Він поведився не ^{яким способом?/ірреальне порівняння} так, начебто її не*

було поряд, а **так**^{яким способом?/ірреальне порівняння}, **начебто** йому байдуже, що вона теж тут є (Микола Хвильовий). У реченнях із модальною часткою **так** реалізовані порівняльні семантико-синтаксичні відношення, тоді як у реченнях із займенниковим прислівником є синкретизм способу дії та ірреального порівняння. Л. Шитик називає їх якісно-порівняльними, зазначаючи, що синкретизм таких складнопідрядних речень спричинений передусім невідповідністю форми змістові складної конструкції: предикативні частини поєднані порівняльними сполучниками, а лексичне наповнення головної частини прогнозує ймовірність обставинного поширювача зі значенням способу дії [23, с. 169].

Транспонований зі сфери умовних складнопідрядних речень сполучник **якби** в аналізованих конструкціях реалізує семантику ірреального порівняння: *Це **так**^{яким способом?/ірреальне порівняння}, **якби** ми два рази святкували Меланку?* (М. Матіос), *Видить, що від минулої осені стало на тім боці якось **так** тихо, ніби там тривали щоденні поминки за щойновмерлими, чи **так**^{яким способом?/ірреальне порівняння}, **якби** тамтешні люди раптово об'їлися маковиння – і надовго впали у сплячку, як лісові вуйки-ведмеді* (М. Матіос). *Раптом пошкодував, що не встиг наостанці поголитися, - **так**^{яким способом?/ірреальне порівняння}, **якби** місце постою покидав по собі неприбраним* (О. Забужко). У всіх реченнях підрядну частину з **якби** можемо трансформувати в структуру з **нібито**, **мовби** та інші сполучники ірреального порівняння.

Неоднозначне тлумачення в науковій літературі мають речення із корелятивним блоком **так – як**. Варіативність трактувань пов'язана передовсім із дискусійним статусом **як** у підрядній частині. За принципом взаємозамінності зі сполучниками **ніби**, **мов**, **наче** тощо більшість авторів розглядають **як** у сфері порівняльних сполучників [17, с. 496]. Проте в поєднанні з корелятом **так** деякі синтаксисти обмежують функцію **як** сполучним словом [13, с. 413; 21, с. 92]. Автори “Російської граматики-82” вказують, що **як** у реченнях із займенниками **так**, **такий** може бути сполучником або сполучним словом та реалізує найбільш периферійний тип порівняльних відношень – репрезентацію, що полягає у визначенні загального явища через вказівку на одиничне, що належить до цього самого класу [17, с. 498]. Найбільш умотивованим видається твердження І. Слинька, який, дотримуючись поглядів В. Бабайцевої, пропонує компромісний погляд: “У сполученні **так – як** форма **як** виступає як сполучне слово з послабленим прислівниковим значенням, яке без підтримки корелята **так** зникає” [18, с. 488]. Обстеживши вибірку речень, ми вважаємо, що варто розмежувати два блоки з **так**: семантично тотожний із займенниковим сполучним словом **як**, яке конкретизує спосіб виконання дії головної частини (а тому речення, побудовані за цим принципом, належать до сфери симетричних структур), та семантично нетотожний зі сполучником **як**, який додає до способу виконання дії сему порівняльності, схожості, подібності (такі речення є несиметричними). Сполучник **як** в обстежених реченнях “вказує на однаковість або майже однаковість порівнюваних у головній і підрядній частинах ситуацій, що нейтралізує відтінок непевності, сумніву в порівняльних семантико-синтаксичних відношеннях” [10, с. 85], властивий для попереднього типу несиметричних речень: *Чому ти думаєш **так**, що маєш вчинити **так**^{яким способом?/реальне порівняння}, **як** княгиня Євпраксія?* (В. Малик), ***Так**^{яким способом?/реальне порівняння}, **як** має бути гіркою таблетка, щоб втамувати біль — за істиною в газеті треба терпляче вистояти довжелезну чергу* (С. Андрухович). В поодиноких прикладах трапляється семантика міри та реального порівняння: *Я в правді твердий **так**^{наскільки?/реальне порівняння}, **як** дуб* (І. Котляревський), *Здається, що вчора не було **так**^{наскільки?/реальне порівняння}, **як** Данте любив Беатріче*, ***Як** Петрарка Лауру любив, **Так**^{наскільки?/реальне порівняння} люблю я тебе, моя пташко, Хоч тобі я і серце*

розбив (Олександр Олесь). Відтінок міри виражено в реченнях з корелятом *так* при прикметниках, прислівниках та дієсловах, внутрішня семантика яких дає можливість конкретизувати міру вияву ознаки чи дії, яку вони позначають. Значення порівняння та ідентичності посилюється за умови вживання частки *само*: *так само* – *як* має більш обмежену реалізацію у займенниково-співвідносних реченнях: *Кохання діє на організм так само*^{яким способом?/реальне порівняння}, *як діє опіум* (dobryjlikar.com/news), *Ми охороняємо* *мера так само*^{яким способом?/реальне порівняння}, *як охороняємо всіх вас* (http://gk-press.if.ua), *Юлив саме так*^{яким способом?/реальне порівняння}, *як вдень перед ним юлив репортер і почасти Сірко* (Микола Хвильовий). У більшості конструкцій фіксуємо повторюваність предиката, порівняння обмежене одиничним зіставленням у підрядній частині, що зумовлює посилений семантичний відтінок ідентичності порівнюваних явищ. У головній частині речень із корелятом *так само* можуть функціонувати прислівники, що уможливають появу сему міри і ступеня дії: *Це значило б утратитися в ті підземні роботи пам'яті так само не обачно*^{наскільки?/реальне порівняння}, *як погукати на сновиду, котрий просувається краєчком даху, і то з подібним же ризиком, що розбуджений впаде й розіб'ється* (О. Забужко), *В якусь мить я раптом відчуваю це так само достеменно й неоясно*^{наскільки?/реальне порівняння} (навіть тобі не зуміла б пояснити!), *як колись, багато років тому, — в Софійському соборі, куди заскочила була з сум'яття напівбезсонної ночі* (О. Забужко). На відміну від блоку *так само* – *як*, омонімічний вторинний сполучник *так само як* (без коми) приєднує порівняльні звороти та підрядну порівняльну частину детермінантним зв'язком.

Сполучники *ніж*, *аніж*, *чим*, *як* (=ніж) та *що* (у сфері порівняльних семантико-синтаксичних відношень), які лише “констатують якісну чи кількісну перевагу того, що чи кого порівнюють, над тим, із чим або ким порівнюють” [10, с. 85] у займенниково-співвідносних реченнях несиметричного типу не функціонують так само, як і складені сполучники та сполучникові комплекси.

Блоки *так* – *що*, *так* – *що аж*, *так* – *що й*, *так* – *що навіть*, *так* – *хоч*, *так* – *аж* послідовно зберігають у реченні семантику міри і ступеня дії, сполучні засоби реалізують додаткове значення наслідку. Найширше представлені речення із блоком *так* – *що*: *Даруся два дні не виходила з хати – так*^{наскільки?/наслідок} *її боліла голова, що не могла дивитися навіть у стелю, лиш обв'язувалася хустками, накривалася подушкою і відверталася до стіни* (М. Матіос). *Ірина кричала так*^{наскільки?/наслідок}, *що можна було подумати, вулицею йде колона евакуаційних підвод: слова їй зашпортувалися в роті, наче спіткалися об каміння* (М. Матіос). Більшість мовознавців розглядають *так що* як кількаслівний сполучник підрядної наслідкової частини [9, с. 201; 21, с. 83], проте наявність семи наслідку в обстежених реченнях додає переконливості тому факту, що варто розглядати *так що* як членовану групу (за аналогією з *тому що, через те що*), компоненти якої можуть перебувати або тільки в підрядній частині, або бути розподіленими між головною й підрядною, утворюючи співвідносну пару.

У поодиноких реченнях із блоком *так* – *аж* виявлено значення способу дії, міри і ступеня та наслідку: *Їхав так*^{яким способом?/наслідок}, *аж колесо згоріло* (інтернет). *Навіть мороз, що гуляв вулицями так*^{яким способом?/наслідок}, *аж чути було його тріск крізь висвисти завірюхи, здавався дошкульний* (М. Гоголь), *Так розпростатись і горіти так* – *безстрашно й трепетно*^{наскільки?/наслідок}, *аж до поденків воску!* – *як в ніч орієнтально-рокову горить свіча, висвітлюючи тіні...* (О. Забужко). Корелятивні пари *так* – *що аж*, *так* – *що й* засвідчують посилення сполучного засобу за допомогою приєднання часток *аж* та *й*. У реченнях зі співвідносним займенником спостерігаємо ‘ослаблення’ сполучного засобу [16, с. 316], тому поява часток відіграє функцію інтенсифікації значення міри і ступеня дії: *Сонце пекло*

так^{наскільки?/наслідок}, *що й уночі степ пахив* (Ю. Яновський), *Сонце так*^{яким способом?/наслідок} *світить ласкаво, що аж* каміння сміється (М. Коцюбинський). Підрядна частина виражає непередбачуваний, неочікуваний наслідок способу або міри вираження дії головної частини речення.

Неоднозначну оцінку мають речення з блоком **так** – **хоч**. Автори “Російської граматики-82” визнають *хоч* часткою, яка приєднує фразеологізовані конструкції у формі наказового способу безсполучниково, що є засобом “експресивної оцінки зі значенням крайньої необхідності” [17, с. 504]. Обстежений матеріал дає підстави вважати *хоч* сполучником, що втрачає первинну функцію допустовості і транспонується у сферу наслідковості: *Насмітили так*^{наскільки?/наслідок}, *хоч сядь та й плач* (інтернет). Трансформуючи речення, функційно можна замінити *хоч* на *що*: *Насмітили так, що сядь та й плач*. У реченнях із *хоч* наслідок є гіпотетичним, таку семантичну можливість зафіксовано в СУМі: “*хоч* виражає припущення, певну межу, ступінь вияву чого-небудь або можливий наслідок чогось” [19, с. 723]. Наявність / відсутність коми в зазначених реченнях відіграє розрізняльну функцію, адже структури без розділового знака між елементами блоку не належать до сфери займенниково-співвідносних речень: *От як Райне серце крається, так хоч ніч тобі, хоч день, а сон не бере* (Людко Дашвар). Зафіксовано також одиничні випадки поєднання **так** із *хоч би* в підрядній частині: *Та нечисто держить так*^{яким способом?/бажаний наслідок}, *хоч би* *тако* коли скупала, перев’язала сама; коли я не найду, то припоруче Христі (Панас Мирний), *Дай же спокій, сестричко, хлопцеві, – це ж молоде, а працювало так*^{яким способом?/бажаний наслідок}, *хоч би* й старому (Леся Українка). Щодо кореляції між вказівним словом та сполучником, особливо на синхронічному зрізі, існують сумніви, адже вказані випадки виявлено лише в текстах кінця XIX століття. Ця модель іще потребує додаткових досліджень.

Окрему групу займенниково-співвідносних несиметричних речень становлять конструкції з блоками **так** – **щоб** / **щоби**, **так** – **аби**: *Коней прив’язать так*^{яким способом? з якою метою?}, *щоб не позашморгували вузли* (В. Шкляр), *То придумайте тепер так*^{яким способом? з якою метою?}, *щоби не було видко, що воно різне і старе* (М. Матіос), *Ми маємо зробити так*^{яким способом? з якою метою?}, *аби кожен турист після відвідування Києва став своєрідним амбасадором української столиці у своїй країні* (<http://kiev.klichko.org/news>), *Мені цікаво, що це за люди, звідки у них так багато*^{наскільки?/наслідок} *часу, щоб наполегливо проводити його в очікуванні* (С. Андрухович). У реченнях виявляємо синкретизм способу дії, міри і ступеня та мети, або, за визначенням деяких мовознавців, бажаного наслідку [18, с. 495; 13, с. 82]. Речення зі сполучником *щоби* стилістично марковані, властиві для художнього та розмовного стилів. Сполучник *аби* фіксуємо більше в публіцистиці останнього десятиліття, що пов’язано, очевидно, з його актуалізацією [10, с. 57].

Отже, проаналізовані займенниково-співвідносні речення несиметричної структури з корелятом **так** репрезентують синкретизм семантико-синтаксичних відношень. Значення способу дії реалізує займенниковий прислівник у головній частині, семантику міри і ступеня уможливорює наявність прислівника, прикметника чи дієслова, здатних виражати різний ступінь вияву ознаки чи дії. Додатковий відтінок несиметричності речення набувають залежно від сполучного засобу в підрядній частині: реальне та ірреальне порівняння реалізує група порівняльних сполучників (*ніби*, *наче*, *мовби*, *як*, транспонований *якби* тощо), наслідковість – сполучники *що*, *хоч*, *аж*, значення мети, або бажаного наслідку, – сполучники *аби* та *щоб/щоби*. Безперечно, речення несиметричного типу потребують більш детального вивчення, зокрема необхідним є детальний аналіз корелятивних блоків з іншими займенниковими антецедентами. Це дасть можливість

комплексно описати досліджувані одиниці та встановити їхнє місце з-поміж інших різновидів складного речення.

1. *Арделян М. В.* Складнопідрядні просторово-ототожнювальні речення в сучасній українській мові : дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Арделян Марина Володимирівна. – Харків, 2002. – 211 с.
2. *Бабайцева В. В.* Русский язык : Синтаксис и пунктуация / В. В. Бабайцева. – Москва : Просвещение, 1979. – 269 с.
3. *Бевзенко С. П.* Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – Київ : Вища школа, 2005. – 270 с.
4. *Белошапкова В. А.* Современный русский язык : Синтаксис / Белошапкова В. А. – Москва : Высш. школа, 1977. – 248 с.
5. *Валгина Н. С.* Синтаксис современного русского языка : учеб. для вузов / Валгина Н. С. – [2-е изд.]. – Москва : Высш. школа, 1978. – 439 с.
6. *Вихованець І. Р.* Граматика української мови. Синтаксис / Вихованець І. Р. – Київ : Наук. думка, 1993. – 368 с.
7. *Вінтонів М. О.* Займенниково-кореляційні складнопідрядні речення в системі автоматичного опрацювання писемних текстів / Вінтонів М. О., Грабовська І. С. // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – Донецьк, 2008. – № 17. – С. 278–282.
8. *Городенська К. Г.* Власна й транспозиційні функціональні сфери порівняльних сполучників подібності / К. Г. Городенська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”. – Херсон, 2007. – С. 9–15.
9. *Городенська К. Г.* Граматичний словник української мови. Сполучники / К. Г. Городенська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.
10. *Городенська К. Г.* Сполучники української літературної мови: [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
11. *Загнітко А. П.* Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ “ВКФ “БАО”, 2011. – 992 с.
12. *Ломакович С. В.* Займенниково-співвідносні речення в сучасній українській мові : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.02.01 / Ломакович Світлана Володимирівна. – Тернопіль, 1993. – 382 с.
13. *Максимов Л. Ю.* Многомерная классификация сложноподчиненных предложений (на материале современного русского литературного языка) / Л. Ю. Максимов. – Пятигорск, 2011. – 680 с.
14. *Медведев Ф. П.* Система сполучників в українській мові / Медведев Ф. П. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1962. – 90 с.
15. *Онатій А. В.* До питання асиметрії займенниково-співвідносних речень / А. В. Онатій // Матеріали II Всеукраїнської практичної конференції “Лінгвістичне портретування сучасного соціуму”, Вінниця, 2016. – С. 31–39.
16. *Руднев А. Г.* Синтаксис современного русского языка / А. Г. Руднев. – Москва : Высш. Школа, 1963. – 363 с.
17. *Русская грамматика* : в 2-х т. – Т. 2 : Синтаксис. – Москва : Наука, 1982. – 709 с.
18. *Слинько І. І.* Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання / І. І. Слинько, Н. В. Гуванюк, М. Ф. Кобилянська. – Київ : Вища школа, 1994. – 467 с.
19. *Словник української мови* : в 11-ти томах / редкол. : І. К. Білодід (голова) та інші. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 9. – 920 с.

20. *Ткач О. В.* Складнопідрядні речення з корелятами якісно-кількісної семантики в сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ткач Ольга Володимирівна. – Харків, 2000. – 18 с.

21. *Христіанінова Р. О.* Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / Христіанінова Р. О. – Київ : Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с.

22. *Черемисина М. И.* Очерки по теории сложного предложения / М. И. Колосова, Т. А. Черемисина. – Москва : Книжный дом „Либроком”, 2010. – 226 с.

23. *Шитик Л. В.* Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові : [монографія] / Шитик Л. В. ; [відп. ред. К. Г. Городенська]. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 474 с.

Стаття надійшла до редколегії 15. 05. 2017

доопрацьована 10. 07. 2017

прийнята до друку 27. 08. 2017

THE SEMANTIC AND SYNTACTIC ORGANIZATION OF PRONOUN-CORRELATED UNSYMMETRICAL SENTENCES WITH THE CORRELATIVE WORD ‘TAK’

Anastasiia Onatii

National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
Department of Ukrainian language
Skovorody Str., 2, 04070 Kyiv, Ukraine
tel.: (044) 425-60-75

The article deals with the way of pronoun-correlated unsymmetrical sentences arrangement. As the title implies the article describes sentences with pronoun ‘tak’ in the main part of the complex sentence. It is proved that the correlative block determines the way of semantic and structure relations. It should be stressed that a variety of conjunction semantic is the main reason of syncretic relations in unsymmetrical sentences.

It is specially noted that the formally-grammatical structure of pronoun-correlated structures depends on punctuation mark between the pronoun and the isolated conjunction or linked complex with the particle. It is spoken in detail that the semantic structure of pronoun-correlated structures consists of the meaning of mode of action and the meaning of real or unreal comparison (constructions with comparative conjunctions or transposed units), effect (sentences with resulting or asemantic conjunctions that coordinates the subordinate part of sentence) or purpose (constructions with the conjunctions of expected results). The meaning of action extent is possible in sentences with adjectives, adverbs or verbs with the intensity semantic. This research lays the foundation for further research into the correlations with other antecedent units that is an important scientific step in the development of ideas about the specifics of functioning of Ukrainian language sentences.

Key words: pronoun-correlated unsymmetrical sentences, correlative word, relative word, correlative block.